

Sygn. akt I A Ca 340/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 sierpnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Elżbieta Kuczyńska
Sędziowie	:	SA Elżbieta Borowska (spr.) SA Jarosław Marek Kamiński
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 29 sierpnia 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **L.w S.**

przeciwko **Gminie Z.**

o zapłatę i zobowiązanie

na skutek apelacji **powódki**

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 28 lutego 2013 r. sygn. akt I C 1951/11

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II o tyle, że kwotę 7.200 zł obniża do kwoty 3.617 zł;

II. oddala apelację w pozostałym zakresie;

III. zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

UZASADNIENIE

L. w S., po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa, wniosła o zasądzenie od Gminy Z. kwot: 171.411 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 26 listopada 2010 r. oraz kwoty 54.844,44 zł, a także o ustalenie, że jest ważna i skuteczna umowa partnerska zawarta między stronami w dniu 20 marca 2009 r. na rzecz realizacji Projektu „Wyposażenie w niezbędny sprzęt turystyczny i koncertowy oraz remont budynku po byłej szkole w S. pod schronisko młodzieżowe i nowoczesne Biuro (...)” w ramach PROW (...), działania(...). Podała, że podjęła się realizacji opisanego wyżej projektu, który miał być finansowany częściowo (285.779 zł) ze środków pochodzących z programu pomocowego Samorządu Województwa (...) w ramach działania (...), a częściowo z wkładu własnego Gminy Z. (w kwocie dochodzonej pozwem).

Takie postanowienia zostały zawarte też w umowie partnerskiej z dnia 29 marca 2009 r. Pomimo, że wywiązała się ze swoich wszystkich obowiązków jedynie Samorząd Województwa (...) przekazał na jej rzecz środki pomocowe w ustalonej wysokości, natomiast pozwana odmówiła wykonania umowy, a w budynku przeznaczonym na siedzibę powódki stworzyła Szkolne Schronisko (...).

Gmina Z. wносиła o oddalenie powództwa podnosząc, że umowa z dnia 29 marca 2009 r. jest nieważna wobec braku kontrasygnaty skarbnika Gminy. Dodała też, że nie została też podjęta uchwała Rady Gminy w sprawie przeznaczenia środków finansowych na zawarcie przedmiotowej umowy w dochodzonej pozewm kwocie.

Wyrokiem z dnia 28 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił powództwo, zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 7.200 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego i odstąpił od obciążania powódki nieuiszczonymi kosztami sądowymi.

Orzeczenie to zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 14 maja 2007 r. Gmina Z. i L. zawarły umowę użyczenia nieruchomości – działki nr (...) wraz z budynkiem po dawnej szkole podstawowej w S.. Użytkownik zobowiązał się do wykorzystywania nieruchomości jako swej siedziby, ośrodka edukacji ekologicznej, punktu informacji turystycznej i inne cele związane z rozwojem lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem pozwanej Gminy.

W dniu 29 marca 2009 r. strony zawarły umowę partnerską na rzecz realizacji projektu „Wyposażenie w niezbędny sprzęt turystyczny i koncertowy oraz remont budynku po byłej szkole w S. pod schronisko młodzieżowe i nowoczesne Biuro (...)”. Umowa ta powołała partnerstwo na rzecz realizacji powyższego projektu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (...), działania(...). Strony ustaliły podział zadań, w ramach którego powódka przyjęła na siebie realizację Projektu w zakresie określonym wnioskiem o dofinansowanie i umową z Samorządem Województwa i zgodnie z dokumentami programowymi PROW (...), a także prowadzenie działalności określonej we wniosku o dofinansowanie i umowie z Samorządem Województwa, odpowiedzialność za prawidłową realizację i rozliczenie Projektu przed Samorządem Województwa, jak również informowanie uczestników projektu o pochodzeniu środków przeznaczonych na realizację zadań powierzonych na mocy umowy z Samorządem Województwa. Pozwana natomiast zobowiązała się do przekazania wkładu własnego do Projektu w przypadku otrzymania dofinansowania przez powódkę, pod warunkiem podjęcia stosownej uchwały przez Radę Gminy, a także do umożliwienia użytkowania przez powódkę i utrzymania miejsca realizacji Projektu, tj. działki w S. oraz położonego na niej budynku po byłej szkole będącego siedzibą powódki. Łącząca strony umowa nie zawierała kontrasygnaty skarbnika Gminy Z..

Rada Gminy Z. Uchwałą nr (...)z dnia 22 czerwca 2009 r. w sprawie zabezpieczenia finansowego wkładu własnego dla organizacji L. w projekcie „Wyposażenie w niezbędny sprzęt turystyczny i koncertowy oraz remont budynku po byłej szkole podstawowej w S. pod schronisko młodzieżowe i nowoczesne Biuro (...)” wyraziła wolę zabezpieczenia środków pieniężnych w budżecie Gminy Z. na lata 2009 – 2010 w kwocie 171.411 zł.

W dniu 11 sierpnia 2009 r. L. zawarła z Samorządem Województwa (...) „Umowę o przyznanie pomocy Nr (...) w ramach działania (...);Odnowa i rozwój wsi>> objętego (...) na lata 2007 – 2013”. Powódka jako beneficjent zobowiązała się do realizacji operacji „Wyposażenie w niezbędny sprzęt turystyczny i koncertowy oraz remont budynku po byłej szkole podstawowej w S. pod schronisko młodzieżowe i nowoczesne Biuro (...)”, której zakres rzeczowy i finansowy określono w Zestawieniu rzeczowo – finansowym operacji, stanowiącym załącznik do umowy. Beneficjentowi została przyznana pomoc w wysokości 285.779 zł, jednak nie więcej niż 75 % poniesionych kosztów kwalifikowanych operacji.

Na podstawie umowy nr (...) z dnia 27 maja 2010 r. Bank Spółdzielczy w B. udzielił L. kredytu inwestycyjnego w wysokości 381.040 zł na okres od 27 maja do 29 października 2010 r. z przeznaczeniem na sfinansowanie projektu „Wyposażenie w niezbędny sprzęt turystyczny i koncertowy oraz remont budynku po byłej szkole podstawowej w S. pod schronisko młodzieżowe i nowoczesne Biuro (...)”.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo zasługuje na uwzględnienie.

Podał, że łącząca strony umowa z dnia 29 marca 2009 r. rodziła po stronie pozwanej Gminy zobowiązania pieniężne, a zatem zgodnie z art. 46 ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz.1591) do jej skuteczności potrzebna była kontrasygnata skarbnika gminy lub osoby przez niego upoważnionej. Uznał, że kontrasygnatę należy traktować jako warunek prawny, jest to bowiem przesłanka, od której wystąpienia, ustawa uzależnia powstanie skutku prawnego. W związku z tym wskazał, że umowa pozbawiona wymaganej w art. 46 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym kontrasygnaty skarbnika jest bezskuteczna i jako taka nie powoduje powstania jakichkolwiek uprawnień i odpowiadających im obowiązków stron. Dodał, że takiego braku nie sanuje spełnienie świadczenia przez powódkę, która wobec braku kontrasygnaty skarbnika, powinna była wstrzymać się ze świadczeniem ze swojej strony. Nie może zatem obecnie żądać wykonania umowy przez gminę.

O kosztach procesu orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wniosła powódka, która zarzuciła Sądowi I instancji naruszenie:

1. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i dowolne rozważenie materiału dowodowego i w konsekwencji uznanie, że umowa partnerska z dnia 29 marca 2009 r. jest bezskuteczna, pomimo, że wykonała ona wszystkie zobowiązania wynikające z tej umowy, zaś zgoda skarbnika gminy na zawarcie umowy została wyrażona w sposób dorozumiany;

2. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. przez błędne rozważenie materiału dowodowego w celu ustalenia faktów mających istotne znaczenie i pominięcie tego, że skarbnik Gminy Z. Z. Z. zeznając jako świadek podała, że umowa partnerska z 29 marca 2009 r. nie zawierała jej podpisu, gdyż nie wiedziała o takim obowiązku,

3. art. 46 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym w zw. z art. 60 k.c. przez błędne przyjęcie, iż brak podpisu skarbnika gminy na umowie partnerskiej świadczy o braku kontrasygnaty, chociaż materiał dowodowy wskazywał, że kontrasygnata była dorozumiana;

4. art. 487 § 2 k.c. w zw. z art. 488 § 1 k.c. przez niewłaściwe przyjęcie, że brak kontrasygnaty skarbnika spowodował bezskuteczność umowy partnerskiej z 29 marca 2009 r. pomimo, że była to umowa wzajemna, która została wcześniej wykonana przez kontrahenta,

5. art. 5 k.c. przez jego pominięcie pomimo, że żądanie wniesienia przez pozwaną wkładu własnego stanowi czynienie ze swego prawa użytku, który nie jest sprzeczny ze społeczno gospodarczym przeznaczeniem tego prawa oraz zasadami współżycia społecznego,

Wnosiła o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa albo uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Nietrafny jest podniesiony przez skarżącego zarzut sprzeczności ustaleń Sądu Okręgowego z zebrany w sprawie materiałem dowodowym. Sprzeczność ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego ma miejsce wówczas, gdy skarżone orzeczenie sądowe jest sprzeczne z tymi istotnymi dla rozstrzygnięcia okolicznościami, które sąd ustalił w toku postępowania albo, gdy wyprowadził logicznie błędny wniosek z ustalonych przez siebie okoliczności, albo wreszcie, gdy sąd przyjął fakty za ustalone bez dostatecznej podstawy. Przez okoliczności w powyższym rozumieniu należy rozumieć okoliczności faktyczne. Chodzi tu bowiem jedynie o błędy dotyczące elementu faktycznego orzeczenia. Sąd II instancji bada bowiem czy w stanie faktycznym sprawy nie zachodzą sprzeczności między poszczególnymi ustaleniami oraz czy stan faktyczny stanowi harmonijną całość (wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 19 sierpnia

2009 r., I ACa 507/09, Lex nr 756625). Pozwana nie wyjaśniła natomiast, z którymi uwzględnionymi przez Sąd I instancji dowodami kwestionowane ustalenia nie korelowały, w związku z czym Sąd Apelacyjny nie mógł merytorycznie ustosunkować się do tego zarzutu.

Zawarty w apelacji zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. powinien wskazywać, jakie konkretnie dowody przeprowadzone w sprawie zostały przez sąd ocenione wadliwie i na czym ta wadliwość polegała, a także że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika natomiast, żeby Sąd Okręgowy nie dał wiary jakimś dowodom lub odmówił im mocy dowodowej. Sama skarżąca zresztą nie zarzuca, że Sąd uznał jakieś dowody za wiarygodne i mające moc dowodową, pomimo że ich ocena powinna prowadzić do odrzucenia tych dowodów i nieuwzględnienia ich przy ustaleniu podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. sprowadza się w istocie do podważenia wniosków, jakie z ustaleń poczynionych w sprawie na podstawie całego zebranego w niej materiału wyprowadził Sąd I instancji. Ewentualna wadliwość tego wnioskowania nie świadczy jednakże o naruszeniu art. 233 § 1 k.p.c. Może natomiast uzasadniać zarzut naruszenia prawa materialnego, które wydając zaskarżony wyrok sąd zastosował lub powinien był zastosować. Skoro zaś Sąd Okręgowy poczynił w niniejszej sprawie prawidłowe ustalenia w zakresie stanu faktycznego, to Sąd Apelacyjny w pełni je podziela.

W sprawie bezspornym było bowiem, że w dniu 29 marca 2009 r. powódka L.zawarła z pozwaną Gminą Z. umowę partnerską na rzecz realizacji projektu „Wyposażenie w niezbędny sprzęt turystyczny i koncertowy oraz remont budynku po byłej szkole w S. pod schronisko młodzieżowe i nowoczesne Biuro (...)” w ramach, której Gmina zobowiązała się m.in. do przekazania powódce wkładu własnego do Projektu. Poza sporem była także kwestia, że powyższa umowa nie zawierała kontrasygnaty skarbnika Gminy Z..

W tych okolicznościach, zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy słusznie uznał, że umowa pozbawiona wymaganej w art. 46 ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz.1591) kontrasygnaty skarbnika gminy jest bezskuteczna i tym samym nie powoduje powstania jakichkolwiek uprawnień i obowiązków dla jej stron. Postanowienia umowy, na które powołuje się powódka, nie mogą więc stanowić podstawy prawnej uwzględnienia jej żądania. Brak podpisu skarbnika powoduje więc nieskuteczność czynności prawnej, co należy rozumieć w ten sposób, że czynność ta jest co prawda ważna, ale nie wywołuje skutków prawnych.

Wprawdzie artykuł 46 gminnej ustawy ustrojowej oraz odpowiednio art. 48 ustawy o samorządzie powiatowym i art. 57 ustawy o samorządzie województwa nie precyzują formy udzielenia kontrasygnaty, co jednak nie pozwala na przyjęcie, że można jej udzielić np. ustnie czy też w sposób dorozumiany, gdyż nie jest „kontrasygnatą obecności”. W doktrynie wyrażane są opinie, że forma pisemna wymagana jest nie tylko wówczas, gdy czynność prawna wymaga zachowania formy szczególnej (np. notarialnej), ale nawet wówczas, gdy umowa zawierana jest w formie ustnej. Wskazuje za to zarówno treść art. 60 k.c. i art. 73 ust. 1 k.c., jak również art. 139 ust. 2 ustawy z 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (tj.: Dz. U z 2007 r. nr 223, poz. 1655 ze zm.) zgodnie, z którym dla zawarcia umowy w sprawie zamówień publicznych wymagane jest zachowanie formy pisemnej pod rygorem nieważności. Wymóg ten powoduje konieczność złożenia kontrasygnaty także w formie pisemnej. Przepis ten jest spójny z uregulowaniami w tym zakresie zawartymi w art. 35 ust. 4 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych. Nakładają one na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zawierania umów, których przedmiotem są usługi, dostawy lub roboty budowlane, na zasadach określonych w przepisach o zamówieniach publicznych. Podpis skarbnika na dokumencie oznacza bowiem, że dokonał on wstępnej kontroli legalności dokumentu. Podpis ponadto oznacza, że skarbnik nie zgłasza zastrzeżeń do legalności dokonanych operacji oraz że istnieją środki finansowe na pokrycie zobowiązań wynikających z dokonanej czynności prawnej, potwierdza także w ten sposób, że dokonana operacja gospodarcza mieści się w planie finansowym danej jednostki.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, że z okoliczności niniejszej sprawy wynika, że skarbnik pozwanej Gminy Z. Z. nie tylko nie udzieliła kontrasygnaty w formie pisemnej, ale nie uczyniła tego także w sposób dorozumiany. Z jej zeznań wynika bowiem, że choć była wydana uchwała intencyjna dotycząca finansowania projektu, który miał być wykonywany przez powódkę, to ostatecznie nowy Wójt nie wyraził zgody na jego realizację ze środków Gminy. Z kolei obecna skarbnik Gminy zeznała, że już w budżecie na 2010 r. nie było zabezpieczonych środków na udzielenie dotacji

powódce. W okolicznościach niniejszej sprawy nie mogło być zatem także mowy o udzieleniu kontrasygnaty w sposób dorozumiany, co czyni całkowicie niezasadnym stawiany Sądowi I instancji zarzut niezastosowania art. 103 § 1 i 2 k.c., art. 39 k.c. w zw. z art. 60 k.c.

Sąd Apelacyjny w pełni akceptuje pogląd zaaprobowany już w orzecznictwie sądowym (wyrok SA w Białymstoku z 29 października 2008 r., I ACa 349/2008, OSAB 2008, nr 4, poz. 25; wyrok SN z 17 lipca 2009 r., IV CSK 117/2009, LexPolonica 2096949), że pojęcie „skuteczność czynności prawnej” zostało użyte w art. 46 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym w takim znaczeniu, w jakim występuje w prawie cywilnym. Skuteczność czynności prawnej oznacza wywoływanie przez tę czynność wynikających z niej skutków prawnych. Umieszczenie art. 46 w rozdziale dotyczącym mienia komunalnego wydaje się przesądzać, że zamiarem ustawodawcy było nadanie pojęciu „skuteczność czynności prawnej” takiego znaczenia, jakie wynika z wypracowanego przez doktrynę prawa cywilnego stanowiska. W związku z tym kontrasygnata udzielana przez skarbnika gminy stanowi warunek skuteczności danej czynności prawnej i należy ją zakwalifikować jako warunek prawny (*condicio iuris*) - jest to bowiem przesłanka, od której wystąpienia nie strona (gmina), lecz ustawa uzależnia powstanie skutku prawnego (skuteczność oświadczenia woli gminy). Dopóki przesłanka ta nie nastąpi, dopóty istnieje stan zawieszenia, strony są związane czynnością prawną i muszą powstrzymać się od działań, które naruszałoby uprawnienia drugiej z nich na wypadek ziszczenia się warunku. (vide: Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz. C. P., K. W., P. S., D. P., M. M., K. P., B. K.).

Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym sprawę podziela także pogląd wyrażony przez Sąd I instancji, a znajdujący swe źródło w cytowanym orzecznictwie, że braku kontrasygnaty nie sanuje spełnienie świadczenia z dotkniętej taką wadliwością umowy wzajemnej. Ustawa o samorządzie gminnym nie zawiera bowiem przepisu, który eliminowałby w takich przypadkach sankcję bezskuteczności (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2005 r. IV CK 526/2004 LexPolonica nr 1633068). Wobec jednoznacznego odcięcia się przez Sąd Najwyższy od krytykowanego też w piśmiennictwie poglądu wyrażonego w wyroku z dnia 27 marca 2000 r. (III CKN 608/98, OSP 2001, nr 1, poz. 4), że po spełnieniu przez kontrahenta gminy świadczeń z umowy wzajemnej powoływanie się gminy na brak kontrasygnaty jako przyczyny odmowy zapłaty jest bezskuteczna, nie da się zaakceptować poglądu skarżącej (wyrażonego m.in. w ramach zarzutu naruszenia art. 487 § 2 k.c. w zw. z art. 488 § 1 k.c.), że samo spełnienie przez nią świadczenia obliguje Gminę do spełnienia świadczenia. Nie ma bowiem znaczenia fakt, że strony zawarły umowę wzajemną, skoro została ona uznana za bezskuteczną.

Nie mógł też zostać uwzględniony podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art. 5 k.c. zwłaszcza, że skarżąca nawet nie próbowała wykazać, w jaki sposób działanie pozwanej było sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem posiadanych przez nie praw ani też jakie naruszało zasady współżycia społecznego.

Korekty wymagało natomiast rozstrzygnięcie o kosztach postępowania przed Sądem I instancji. Trafny jest bowiem zarzut skarżącej, że podstawą ustalania kosztów zastępstwa procesowego winna być wartość przedmiotu sporu w chwili wniesienia pozwu. Zmiana wartości przedmiotu sporu, która miała miejsce w niniejszej sprawie, brana jest pod uwagę przy ustalaniu wynagrodzenia pełnomocnika dopiero w instancji odwoławczej. Dlatego też koniecznym była zmiana pkt II wyroku poprzez obniżenie zasądzonych od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania, na które składało się wynagrodzenie jej pełnomocnika, do kwoty 3.617 zł (§ 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu).

Z tych też względów. Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania za drugą instancję, postanowiono zgodnie z art. 98 k.p.c. i art. 108 k.p.c. w zw. z § 4 ust. 2 i § 6 pkt 7) w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 z późn. zm.).